

Dwa głosy z pożogi – wojenne wiersze Tadeusza Różewicza i Krzysztofa Kamila Baczyńskiego

- Wprowadzenie
- Przeczytaj
- Mapa myśli
- Sprawdź się
- Dla nauczyciela

Bibliografia:

- Źródło: Krzysztof Kamil Baczyński, *Z głową na karabinie*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. J. Święch, s. 226–227.
- Źródło: Tadeusz Różewicz, *Rok 1939*, [w:] tegoż, *Utwory zebrane*, t. 7: Poezje 1, s. 24.

Dwa głosy z pożogi – wojenne wiersze Tadeusza Różewicza i Krzysztofa Kamila Baczyńskiego

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Stanisław Pigoń, badacz literatury polskiej, na wieść o wstąpieniu Krzysztofa Kamila Baczyńskiego do oddziału powstańczego, miał powiedzieć: „Cóż, należymy do narodu, którego losem jest strzelać do wroga brylantami…".

Prawdą jest, że setki młodych ludzi należących do polskiej elity intelektualnej poniosły śmierć, walcząc na frontach II wojny światowej. Jednym z nich był właśnie Krzysztof Kamil Baczyński. Tadeusz Różewicz – poeta i partyzant – przeżył. W ich wojennych lirykach, mimo wielu różnic, widać też jednak liczne podobieństwa.

Twoje cele

- Porównasz warstwę stylistyczną wierszy Tadeusza Różewicza i Krzysztofa Kamila Baczyńskiego: *Rok 1939* oraz *Z głową na karabinie*.
- Opiszesz stosunek do ojczyzny podmiotów lirycznych w wierszach Różewicza i Baczyńskiego.
- Nazwiesz środki stylistyczne i określisz ich funkcje w obu wierszach.
- Uzasadnisz swoje stanowisko w dyskusji na temat poświęcenia życia dla ojczyzny.

Przeczytaj

Pokolenie Kolumbów – rys historycznoliteracki

Tablica upamiętniająca Krzysztofa Kamila Baczyńskiego przy ul. Bagatela 10 w Warszawie.

Źródło: Adrian Grycuk, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Pokolenie Kolumbów nazywano również „pokoleniem 1920", „pokoleniem spełnionej Apokalipsy", „pokoleniem straconym". Tworzyli je pisarze urodzeni w dwudziestoleciu międzywojennym, którzy mieli odkrywać nową, niepodległą Polskę, a dla których II wojna światowa stała się przeżyciem generacyjnym. Źródło nazwy kryje się w tytule powieści Romana Bratnego *Kolumbowie rocznik 20*. Do najważniejszych przedstawicieli tego pokolenia zalicza się Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Tadeusza Borowskiego, Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, Tadeusza Gajcego, Andrzeja Trzebińskiego i Tadeusza Różewicza.

Najważniejszym tematem twórczości pisarzy reprezentujących pokolenie spełnionej Apokalipsy jest wojna, jej okrucieństwo i dramatyzm. Większość Kolumbów brała udział w konspiracji i walce z niemieckim okupantem. Borowski był więźniem w Auschwitz, Różewicz – partyzantem. To typowe biografie przedstawicieli pokolenia 1920. Ich twórczość często charakteryzował katastrofizm, a tematem, który w niej powracał, był kryzys wartości i upadek człowieczeństwa spowodowane doświadczeniem grozy, cierpienia i okrucieństwa.

Wielu przedstawicieli pokolenia 1920 nie przetrwało wojny – zginęli w obronie ojczyzny. Był wśród nich Krzysztof Kamil Baczyński. Jego poezję cechuje bogata metaforyka, intelektualizm, katastrofizm historiozoficzny i generacyjny, przenikanie się motywów miłości i śmierci. O twórcach, którym udało się przeżyć II wojnę światową, często mówi się, że byli zarażeni śmiercią. Należał do nich Tadeusz Różewicz. Wojna stała się dla niego – jak ujął to Marian Kisiel – „punktem zero", wyznaczyła jego poetycką drogę. Zbigniew Majchrowski zatytułował swą książkę o pisarstwie Różewicza *Poezja jak otwarta rana*. Określenie to może posłużyć za charakterystykę twórczości całego pokolenia Kolumbów

O autorach

Krzysztof Kamil Baczyński (1921–1944) – poeta, żołnierz Armii Krajowej. Pochodził z rodziny o wielopokoleniowych tradycjach niepodległościowych (jego ojciec walczył w szeregach Legionów Polskich w pierwszej wojnie światowej, a dziadek był powstańcem styczniowym w latach 1863–1864). Ukończył słynne warszawskie Gimnazjum i Liceum im. Stefana Batorego, gdzie w maju 1939 roku zdał maturę. Pierwsze próby literackie podejmował już jako uczeń gimnazjum. Debiutował w wieku zaledwie 19 lat tomem *Zamknięty echem*. W czasie okupacji opublikował w podziemnych wydawnictwach jeszcze trzy inne tomy oraz liczne pojedyncze utwory i rysunki. Jednocześnie aktywnie działał w podziemiu niepodległościowym i wstąpił w szeregi Armii Krajowej. Zginął w powstaniu warszawskim 4 sierpnia 1944 roku.

Krzysztof Kamil Baczyński

Źródło: domena publiczna.

W twórczości Baczyńskiego można wyróżnić dwie główne grupy utworów: wiersze miłosne i erotyczne inspirowane osobą żony poety, Barbary z Drapczyńskich, oraz wiersze podejmujące temat wojny. Cechą charakterystyczną utworów wojennych jest powracanie do pytania o moralną słuszność wojny, sprzeciw wobec zabijania, przy jednoczesnym głębokim poczuciu obowiązki walki za ojczyznę. Podmiot liryczny wielu utworów Baczyńskiego jest bohaterem tragicznym, rozdartym pomiędzy niedającymi się pogodzić w czasie wojny postawami – patriotyzmem i pacyfizmem.

Tadeusz Różewicz urodził się w 1921 roku, zmarł w 2014. Często był wymieniany jako kandydat do Literackiej Nagrody Nobla. Przeżyciem, które ukształtowało Różewicza jako artystę, była II wojna światowa. Został wciągnięty do konspiracji przez swojego starszego brata Janusza. Odbył szkolenie w tajnej szkole podchorążych i został zaprzysiężony. Różewicz przez ponad rok walczył w oddziałach partyzanckich. Już wtedy dał się poznać jako poeta – głównie twórca wierszy satyrycznych. Podczas wojny ukazał się jego pierwszy tomik poetycki *Echa leśne*. W 1948 roku otrzymał Medal Wojska Polskiego. Tomikiem, który uznaje się za właściwy debiut Różewicza, jest *Niepokój* z 1947 roku. Krytycy literaccy określili tę książkę jako rewolucyjną. Autor wprowadził w niej nową

Tadeusz Różewicz i Gunter Grass

Źródło: Michał Kobyliński, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 2.5.

formę wiersza, który – od nazwiska poety – nazywany jest „wierszem różewiczowskim”. W swojej twórczości poeta daje wyraz niepokojowi, który towarzyszył pokoleniu Kolumbów. Przeżył wojnę, która zweryfikowała jego myślenie o człowieku i człowieczeństwie.

Krzysztof Kamil Baczyński

Z głową na karabinie

Nocą słyszę, jak coraz bliżej
drżąc i grając krąg się zaciska.
A mnie przecież zdrój rzeźbił chyży,
wyhuśtała mnie chmur kołyska.

A mnie przecież wody szerokie
na dźwigarach swych niosły płatki
bzu dzikiego; bujne obłoki
były dla mnie jak uśmiech matki.

Krąg powolny dzień czy noc krąży,
ostrzem świszcząc tnie już przy ustach,
a mnie przecież tak jak i innym
ziemia rosła tęga – nie pusta.

I mnie przecież jak dymu laska
wytryskała gołębia młodość;
teraz na dnie śmierci wyrastam
ja – syn dziki mego narodu.

Krąg jak nożem z wolna rozcina,
przetnie światło, zanim dzień minie,
a ja prześpię czas wielkiej rzeźby
z głową ciężką na karabinie.

Obskoczony przez zdarzeń zamęt,
kręgiem ostrym rozdarty na pół,
głowę rzucę pod wiatr jak granat,
piersi zgniecie czas czarną łapą;

bo to była życia nieśmiałość,
a odwaga – gdy śmiercią niosło.
Umrzeć przyjdzie, gdy się kochało
wielkie sprawy głupią miłością.

Źródło: Krzysztof Kamil Baczyński, *Z głową na karabinie*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. J. Święch, s. 226–227.

Tadeusz Różewicz

Rok 1939

Oszukany tak że możecie
mi wręczyć białą laskę ślepca
bo nienawidzę
was
uchodzę
z wczorajszego siebie

szukam cmentarza
gdzie nie powstanę z martwych
tu złożę niepotrzebne śmieszne rekwizyty

Boga tak malutkiego jak lipowy świątek
orła białego który jest ptaszkiem
na gałązce
człowieka którym nie będę

Źródło: Tadeusz Różewicz, *Rok 1939*, [w:] tegoż, *Utwory zebrane*, t. 7: Poezje 1, s. 24.

Słownik

elipsa

(gr. *élleipsis* - brak, opuszczenie, pominięcie) – zdanie, w którym celowo pominięto jakąś część, ale znaczenia opuszczonych wyrazów można się domyslić z kontekstu

historiozofia

(gr. *historía* – wiedza + *sophía* – mądrość) – dziedzina ogólnych rozważań nad przebiegiem procesu dziejowego, nad sensem historii, statusem praw historycznych itp.

katastrofizm

(gr. *katastrophē* – punkt zwrotny) – nurt refleksji historiozoficznej w literaturze, publicystyce i teorii kultury XX w., będący wyrazem przeświadczenia o nieuchronnej

i bliskiej zagładzie zagrażającej współczesnemu światu, a zwłaszcza tradycjom, instytucjom i wartościom kultury europejskiej

oniryzm

(grec. *oneiros* – marzenie senne) – przedstawianie rzeczywistości na wzór marzenia sennego

wydawnictwa podziemne

wydawnictwa konspiracyjne publikujące podczas II wojny światowej

wiersz biały

wiersz bezrymowy

Mapa myśli

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą myśli przedstawiającą najważniejsze kwestie w twórczości Tadeusza Różewicza i Krzysztofa Kamila Baczyńskiego. Wynotuj cytaty z wierszy *Z głową na karabinie* i *Rok 1939*, które potwierdzają różnice w postrzeganiu najważniejszych wartości przez obu poetów.

Polecenie 2

Opierając się na mapie myśli, wynotuj z wierszy *Z głową na karabinie* i *Rok 1939* cytaty potwierdzające, że Baczyński posługiwał się patosem, a wiersz Różewicza cechują prostota i asceza.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Spośród podanych faktów z biografii Krzysztofa Kamila Baczyńskiego i Tadeusza Różewicza wybierz te, które miały wpływ na ich wojenną twórczość.

Jego właściwy debiut nastąpił w 1947 roku, pochodził z rodziny o tradycjach niepodległościowych, jego ojciec walczył w Legionach, walczył w partyzantce, W 1948 roku otrzymał Medal Wojska Polskiego, był żołnierzem Armii Krajowej, oprócz pisania wierszy także rysował, przeżył wojnę, zginął w powstaniu warszawskim

Krzysztof Kamil Baczyński

.....

.....

.....

.....

Tadeusz Różewicz

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 2

Zapisz wiersz Tadeusza Różewicza w formie zdań, a następnie dokonaj ich analizy gramatycznej. Dodaj orzeczenia tam, gdzie występują wypowiedzenia eliptyczne.

Ćwiczenie 3

Porównaj formę i język wierszy Krzysztofa Kamila Baczyńskiego *Z głową na karabinie* oraz Tadeusza Różewicza *Rok 1939*.

Ćwiczenie 4

Wykonaj polecenia dotyczące charakterystyki podmiotów lirycznych w wierszach.

Ćwiczenie 5

Wyjaśnij, jaki stosunek do ojczyzny został ukazany w wierszach Baczyńskiego i Różewicza. Zastanów się i napisz, z czego może on wynikać. Posłuż się przynajmniej dwoma cytatami.

Ćwiczenie 6

Nazwij środki stylistyczne i określ ich funkcję w tekście.

Cytat 1

„A mnie przecież zdrój rzeźbił chyży [...]”

(*Z głową na karabinie*)

Nazwa

Funkcja

Cytat 2

„A mnie przecież [...]

A mnie przecież [...]

I mnie przecież [...]

a mnie przecież”

(*Z głową na karabinie*)

Nazwa

Funkcja

Cytat 3

„bujne obłoki były dla mnie jak uśmiech matki”

(*Z głową na karabinie*)

Nazwa

Funkcja

Cytat 4

„teraz na dnie śmierci wyrastam”

(*Z głową na karabinie*)

Nazwa

Funkcja

Cytat 5

„ja – syn dziki mego narodu”

(*Z głową na karabinie*)

Nazwa

Funkcja

Cytat 6

„czas wielkiej rzeźby”

(*Z głową na karabinie*)

Nazwa

Funkcja

Cytat 7

„głowę rzucę pod wiatr jak granat”

(*Z głową na karabinie*)

Nazwa

Funkcja

Cytat 8

„głupią miłością”

(*Z głową na karabinie*)

Nazwa

Funkcja

Cytat 9

„uchodzę z wczorajszego siebie”

(*Rok 1939*)

Nazwa

Funkcja

Cytat 10

„Boga tak maleńkiego jak lipowy świątek”

(*Rok 1939*)

Nazwa

Funkcja

Cytat 11

„niepotrzebne śmieszne rekwizyty”

(*Rok 1939*)

Nazwa

Funkcja

Cytat 12

„tu złożę niepotrzebne śmieszne rekwizyty:
Boga tak malutkiego jak lipowy świątek
orła białego który jest ptaszkiem
na gałązce
człowieka którym nie będę”
(*Rok 1939*)

Nazwa

Funkcja

Ćwiczenie 7

Wykonaj polecenia dotyczące sposobu obrazowania. Posłuż się cytatami.

Ćwiczenie 8

Czy twoim zdaniem warto (należy?) poświęcać swoje życie i zdrowie dla ojczyzny? Sformułuj odpowiedź w 7-10 zdaniach. Odnieś się do tekstów kultury, które zilustrują twoje poglądy.

Praca domowa

Napisz analizę porównawczą utworów *Rok 1939* i *Z głową na karabinie*. Twoja praca powinna liczyć przynajmniej 250 słów.

Dla nauczyciela

Autor: Marta Kulikowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Dwa głosy z pożogi – wojenne wiersze Tadeusza Różewicza i Krzysztofa Kamila Baczyńskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:
Zakres podstawowy
Treści nauczania – wymagania szczegółowe
I. Kształcenie literackie i kulturowe.
1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:
1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;
5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;
6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;
8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;
9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;
10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;
13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;
14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny,

biblijny, egzystencjalny;
16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.
II. Kształcenie językowe.
1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:
1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;
2) rozumie zróżnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych, rozpoznaje ich funkcje w tekście i wykorzystuje je w budowie wypowiedzi o różnym charakterze;
2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:
7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.
4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:
1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;
III. Tworzenie wypowiedzi.
1. Elementy retoryki. Uczeń:
1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;
3) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);
6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;
2. Mówienie i pisanie. Uczeń:
1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;
10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;
IV. Samokształcenie.
1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;
Lektura obowiązkowa

33) wybrane wiersze następujących poetów: Bolesław Leśmian, Julian Tuwim, Jan Lechoń, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, Kazimiera Iłłakowiczówna, Julian Przyboś, Józef Czechowicz, Krzysztof Kamil Baczyński, Tadeusz Gajcy;
37) wybrane wiersze następujących poetów: Stanisław Baliński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego, Kazimierz Wierzyński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego, Czesław Miłosz, w tym wybrane wiersze z tomu Ocalenie oraz Traktat moralny (fragmenty), Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski, Jarosław Marek Rymkiewicz, Wisława Szymborska, Zbigniew Herbert, w tym wybrane wiersze z tomów Pan Cogito oraz Raport z oblężonego miasta, Halina Poświatowska, Stanisław Barańczak, Marcin Świetlicki, Jan Polkowski, Wojciech Wencel;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- analizuje wiersze Tadeusza Różewicza i Krzysztofa Kamila Baczyńskiego: *Rok 1939* oraz *Z głową na karabinie*,
- nazywa środki stylistyczne i określa ich funkcje w obu wierszach,
- opisuje stosunek do ojczyzny podmiotów lirycznych w wierszach Różewicza i Baczyńskiego,
- uzasadnia swoje stanowisko w dyskusji na temat poświęcenia życia dla ojczyzny.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał *„Dwa głosy z pożogi – wojenne wiersze Tadeusza Różewicza i Krzysztofa Kamila Baczyńskiego”*. Uczestnicy zajęć zapoznają się z utworami literackimi w e-materiale: *Z głową na karabinie* Krzysztofa Kamila Baczyńskiego oraz *Rok 1939* Tadeusza Różewicza. Przygotowują się do omówienia tekstów, szukając informacji na temat ważnych kontekstów: biograficznego i historycznoliterackiego. Nauczyciel prosi także uczniów o zapoznanie się z blokiem tekstowym e-materiału.
2. **Recytacja.** Chętne lub wybrane osoby przygotowują głośne czytanie utworów poetyckich *Z głową na karabinie* Krzysztofa Kamila Baczyńskiego oraz *Rok 1939* z elementami aktorskiej interpretacji.

Faza wprowadzająca:

1. Lekcja rozpoczyna się od wyświetlenia przez nauczyciela końcowych sekwencji filmu *Dzień czwarty* (patrz: materiały dodatkowe). Scenie śmierci Baczyńskiego towarzyszy fragment jego wiersza *Pożegnanie żałosnego strzelca*:
   „Zbyt jest trudno wrócić do was młodym, żywym,
   zbyt jest trudno…
   łatwo zostać bohaterem…
   Jakie szczęście, że nie można tego dożyć,
   kiedy pomnik ci wystawią, bohaterze,
   i morderca na nagrobkach kwiaty złoży.”
   Nauczyciel przypomina zdanie Pigonia przytoczone we wprowadzeniu do lekcji: „Należymy do narodu, którego losem jest strzelać do wroga z brylantów”. Prosi uczniów o skomentowanie obu wypowiedzi.
2. Podanie celu i tematu zajęć.

Faza realizacyjna:

1. Wybrane przed lekcją osoby czytają głośno wiersze Krzysztofa Kamila Baczyńskiego i Tadeusza Różewicza. Uczestnicy zajęć opisują swoje pierwsze wrażenia po ich wysłuchaniu, wskazują podobieństwa i różnice między tekstami poetyckimi.
2. Uczniowie rozpoczynają pracę w dwóch grupach. Pierwsza będzie się zajmowała analizą wiersza Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, druga – wiersza Tadeusza Różewicza.

Nauczyciel prosi, by uczniowie zapoznali się z poleceniami towarzyszącymi mapie myśli. Członkowie grupy pierwszej wykonują polecenia w odniesieniu do wiersza Baczyńskiego, grupy drugiej – odnosząc się do wiersza Różewicza.
3. W drugiej części tej fazy lekcji członkowie obu grup wykonują wskazane przez nauczyciela ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się" związane z utworem, który analizują. Następnie przedstawiają efekty swojej pracy, a nauczyciel weryfikuje ich poprawność.

Faza podsumowująca:

1. Podsumowaniem lekcji jest wykonanie przez wszystkich uczestników zajęć ćw. 8 z sekcji „Sprawdź się". Uczniowie dyskutują na temat poświęcania swego życia i zdrowia dla ojczyzny. Odnoszą się do tekstów omawianych podczas lekcji oraz do innych tekstów kultury. Nauczyciel moderuje ich dyskusję i dba, by prowadziła do konkretnych wniosków.
2. Na zakończenie nauczyciel dokonuje oceny pracy wylosowanej grupy. Prosi o samoocenę uczniów dotyczącą współpracy w zespole oraz wykonanego zadania. Dokonuje oceny pracy wybranych uczniów.

Praca domowa:

1. Napisz analizę porównawczą utworu *Rok 1939* i *Z głową na karabinie*. Twoja praca powinna liczyć przynajmniej 250 słów.

Materiały pomocnicze:

- Aleksandra Okopień-Sławińska, *Semantyka wypowiedzi poetyckiej*, Kraków 2001.
- Kazimierz Wyka, *Różewicz parokrotnie*, Warszawa 1977.
- *Do potomnego*, Finezje literackie 4/5, Ninateka
  O wpływie tragicznego czasu wojny na twórczość ówczesnych poetów

• *Czwarty dzień*, film w reż. Ludmiły Niedbalskiej, 1984, dostępny w internecie.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Mapa myśli" do przygotowania się do lekcji powtórkowej.